l'obra de Lucifer de Càller, i que cal que ens felicitem pel fet que sigui obra d'un membre de la Universitat de Barcelona i de la seva escola.

M. Mayer

RUTH SCODEL
The Trojan Trilogy of Euripides

Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht 1980 (Hypomnemata Heft 60).

L'any 415 a.C Eurípides va aconseguir el segon premi en les Grans «Dionisíaques» amb l'*Alexandre, el Palamedes, Les Troianes* i la seva obra satírica *Sísif (cf.* Elià, *Varia Historia*, ii, 8 i l'escoli d'Aristòfanes a *les Aus*, v. 842).

El problema que s'ha plantejat des de fa temps és si Eurípides es proposava amb aquestes obres de reviscolar l'antiga estructura trilològica del temps d'Èsquil o si es tractava només d'un agrupament heteròclit de temes sense connexió. Avui, tanmateix, podem dir amb tota certesa que aquest agrupament seguia les pautes de la «convenció» d'aleshores, malgrat alguna excepció.

Aquest és doncs l'objectiu global del llibre de Ruth Scodel: intentar reconstruir l'*Alexandre* amb els pocs fragments papiracis que ens han pervingut, conjecturar les línies argumentals i ideològiques del *Palamedes*, per tal d'esbrinar el veritable sentit de *Les Troianes* i així poder anar enllà en la interpretació de la «Trilogia troiana» i del drama satíric *Sísif*.

Segons les crítiques que s'han fet sobre aquest estudi, el propòsit del llibre se sostè sobre «sorra» pel caràcter tendenciós i especulatiu del seus arguments. Creiem, però, que la reconstrucció d'una tragèdia no és quelcom més quimèric ni menys interessant que la reconstrucció arqueològica que es fa d'un temple grec i que, tanmateix, ningú no gosa posar en dubte. Amb tot, som conscients que una tasca com la que ha emprès Scodel és delicada i difícil si pensem en la imaginació i el geni d'Eurípides, tan superior als de molts del seus imitadors i crítics.

Com assenyala la filòloga anglesa, la seva obra segueix els assaigs de Gilbert Murray sobre el tema. Malgrat que Scodel no ho declari obertament, el terme *paracharaxis*, encunyat per Murray per expressar la idea tràgica comuna a les tres obres, i que ve a dir que «... the things called good are those that should be called evil, the things pursued those that should be fled from,...» és, al nostre entendre, un dels *leitmotivs* que la nostra autora empra per a la seva demostració de la unicitat de la tetralogia.

Quant al *Palamedes*, dissentim amb Scodel en els seus pressupòsits quan analitza «l'agon» d'aquesta tragèdia perduda, basant-se en la *Defensa de Palamedes* del sofista Górgias, com a font literària principal d'Eurípides. Tampoc creiem que fos *L'Encomi d'Helena*, del mateix Górgias, la font de *L'agon de les Troianes*. Scodel sembla oblidar la cronologia d'aquest encomi apuntada per Preuss (De Eurip.

Helena, Leipzig, 1911) entre *les Troianes* i la *Helena* d'Eurípides, i per tant posterior a l'obra de Gòrgies. Per altra banda, el *Palamedes* és datat abans del 411 a.C. per E. Maus (Hermes, XXII). Blass (Att. Bereds. I, 77, 3) confirma la nostra opinió quan diu: «Die Tragödie des Euripides ist die —von Gorgias im Palamedes— benutzte nicht». No ignorem, però, que Pohlenz (Nachr. d. Gött. Ges. d. Wiss., 1920) i d'altres van emplaçar *L'Encomi d'Helena* abans de *les Troianes;* tanmateix Scodel no fa esment de les dificultats cronològiques i munta la seva reconstrucció sobre hipòtesis encara no totalment aclarides.

En la seva reconstrucció del *Palamedes,* un cop analitzades les diferents temptatives per esbrinar quin era el seu argument, d'acord amb els fragments conservats i la tradició indirecta, arriba Scodel a la conclusió que la versió d'Higí és la mostra més propera a l'obra eurípidea. Nauck (Tr. Gr. Fr. p. 541) ja havia suposat que Higí «reproduïa l'argument», i tanmateix Scodel no l'esmenta.

Una altra objecció a la meritòria obra de Scodel és que no utilitzi documentació accessòria de ceràmica i arts plàstiques en general, per a les seves reconstruccions. Sembla rebutjar la font inesgotable que forneix la iconografia per a l'estudi de tragèdies perdudes, i que L. Séchan (*Études sur la trag. grec. dans ses rapports avec la céra.)* va saber aprofitar d'una manera sistemàtica.

Creiem, tanmateix, que Scodel ha sabut trobar una mesura justa entre l'excés d'imaginació d'alguns crítics i la severitat d'obres com la de Nauck i d'altres, que, basant-se en els textos, tracten només de classificar-los.

Les conclusions a què arriba Scodel ens semblen molt encertades. Ha sabut veure molt bé el «caràcter sofístic» de la «Trilogia troiana»; els problemes ètics, teològics i socials que planteja; la base irracional de l'univers que es desprèn d'aquestes tragèdies, i que l'única sortida que resta als personatges és una certa consolació en la «glòria» que cantaran les posteriors generacions.

Josep Antoni Clua

C.H. ROBERTS and T.C. SKEAT
The birth of the codex
London. Published for
The British Academy by the
Oxford University Press. 1983
78 pp. + 6 làmines.

El llibre que ara arriba a les nostres mans és i no és una novetat. Ens explicarem. El professor C.H. Roberts, del St. John's College d'Oxford va escriure ja una monografia sobre el tema, titulada *The codex* i publicada als *Proceedings of The British Academy,* 40 (1954), pp. 169-204. Aquest article estava basat, al seu torn, tal i com reconeix C.H. Roberts, en dues lectures fetes sobre Paleografia a l'University College de Londres, el gener de 1953.

Aquell treball, després de la feina d'investigació realitzada des d'aquelles dates, havia de ser revisat, però la grandària de la «revisió» va superar en molt el concepte de reimpressió i així